

Дзесяць год у вялікай сям'і совецкіх народаў

С. О. ПРЫТЫЦКІ
Сакратар Гродненскага абкома КП(б)Б

Дзесяць год аддзяляе нас ад гістарычных вераснёўскіх дзён 1939 года, калі па распараджэнню Совецкага ўрада гераічная Чырвоная Армія, выконваючы волю совецкага народа, вызваліла адзінакроўных братоў-беларусаў ад прыгнечання і рабства польскіх памешчыкаў і капіталістаў і над Заходняй Беларуссю ўзышло сонца свабоды.

У кастрычніку 1939 года Народнае Сабрание Заходняй Беларусі аднадушна дэкларавала ўстанаўленне Совецкай улады — улады рабочых і сялян. «Беларускае Народнае Сабрание, — абвясціла Дэкларацыя Народнага Сабрання Заходняй Беларусі аб дзяржаўнай уладзе, — выражаючы непахісную волю і жаданне народаў Заходняй Беларусі, абвясціла на ўсёй тэрыторыі Заходняй Беларусі ўстанаўленне Совецкай улады. З гэтага часу ўся ўлада на тэрыторыі Заходняй Беларусі належыць працоўным горцам і вёскі ў асобе Совецкага дэпутатаў працоўных».

Працоўныя Заходняй Беларусі ўвесь час лічылі сябе звязанымі неразрывнымі, кроўнымі узаіма сваімі братамі, пабудаванымі Беларускаю Совецкаю Соцыялістычнаю Рэспублікаю і рашуча патрабавалі ўз'яднання з імі. Лічачы волю беларускага народа вышэйшым законам, Народнае Сабрание ў сваёй Дэкларацыі настанавіла прасіць Вярхоўны Совет СССР і Вярхоўны Совет БССР прыняць Заходнюю Беларусь у састаў Совецкага Саюза і аб уз'яднанні з ёю Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікай. Гэтая просьба была задаволеная. 2 лістапада 1939 года спаўняецца дзесяць год з дня выдатнай гістарычнай падзеі ў жыцці беларускага народа — уз'яднання беларускага народа ў адзінай Беларускай Совецкай дзяржаве. Аб'яднаная Беларусь стала цвёрдымі нагамі на шлях шчаслівага жыцця, няўхільнага ўздыму сваёй эканомікі і культуры.

Знамянальную дату ўз'яднання беларускага народа будучы адзначаць усе народы многанацияльнага Совецкага Саюза, спаяныя цеснымі узаіма брацтва і дружбы, якія ідуць пад кіраўніцтвам вялікай і ўсёперамагаючай партыі Леніна — Сталіна да светлых вяршынь коммунізма.

* * *

Сустракаючы радаснае ўсенароднае свята ўз'яднання беларускага народа ў адзінай Беларускай Совецкай дзяржаве, нельга не ўспомніць цяжкага мінулага працоўных Заходняй Беларусі, калі яны жылі ў прыгнечанні і рабстве. Дваццаць год стагналі яны пад ігам польскіх паноў. Усе гэтыя гады былі для працоўных гадамі бяспраўя, эксплуатацыі і самавольства.

Рэакцыйны польскі ўрад тармазіў развіццё прамысловасці ў заходніх абласцях Беларусі. Цэнзавая прамысловасць Заходняй Беларусі, па афіцыйных польскіх даных, у 1912 годзе налічвала 770 прадпрыемстваў з колькасцю занятых у іх рабочых 28479 чалавек, а ў 1929 г. было ўжо толькі 243 прадпрыемствы з колькасцю рабочых 10372. У 1936 годзе колькасць рабочых на ўсіх прадпрыемствах Заходняй Беларусі ў параўнанні з 1912 годам зменшылася ў 2 разы. Прамысловасць

Гродненшчыны ў тыя гады прышла ў поўны заняпад. На тэрыторыі Гродненскай вобласці знаходзілася ўсяго некалькі саматужных майстэрняў, дзе рабочыя па-зверску эксплуатаваліся. За малейшую правінасьць рабочыя падвяргаліся штрафам, звальняліся з работы. У Заходняй Беларусі за час гаспадарання польскіх паноў былі ліквідаваны такія галіны прамысловасці, як ільноапрацоўчая, скураная і запалкавая. Аплата працы рабочых тут была амаль напалавіну менш, чым у цэнтры і заходніх ваяводствах Польшчы. З года ў год расло беспрацоўе. Пагроза голаду і галечы заўсёды вісела над рабочымі. У 1937 годзе толькі ў горадзе Гродна налічвалася больш 10000 беспрацоўных. Вуліцы гарадоў былі поўны жабракамі. Такое-ж становішча было і ў іншых абласцях Заходняй Беларусі, уваходзіўшых у састаў так званых «Крэсаў усходніх».

Не лепш жылося ў сёлах і вёсках. Беспрасветным і цяжкім быў лёс сялян-батракоў, беднякоў і сярэднякоў. Пахаць, лугі, выпасы і лясы знаходзіліся ва ўладанні памешчыкаў. Так, буйнейшы польскі памешчык князь Радзівіл меў 40000 гектараў зямельных угоддзяў. У яго працавалі сотні батракоў. І ў той-жа час тысячы сялянскіх сем'яў заставаліся беззямельнымі. Дзесяткі тысяч сялянскіх гаспадарак не мелі коней, інвентара і прымушаны былі ісці ў кабалу да памешчыка, кулака-міраеда. Пяцьдзесят процантаў сялянскіх гаспадарак Гродненшчыны былі беззямельнымі і малазямельнымі.

Працоўнае сялянства падвяргалася жорсткай эксплуатацыі. 6000 памешчыкаў заходніх абласцей Беларусі ўвадалі палавінай усёй зямельнай плошчы. Для правядзення шырокай каланізацыйскай палітыкі ў Заходняй Беларусі польскія ўлады насаджалі асаднікаў. Гэта былі злейшыя ворагі беларускага народа. Польскія каланізатары асаднікі карысталіся велізарнымі зямельнымі наваздамі. У сярэднім, па афіцыйных даных, размер адной каланізацыйнай гаспадаркі раўняўся 42 гектарам, тады як беларускі селянін меў толькі аднаго да трох гектараў зямлі. Ужо ў 1924 годзе 7919 асаднікаў уладалі агульнай зямельнай плошчай у 252 тысячы гектараў, а к 1939 году такіх гаспадарак налічвалася ўжо 37 тысяч.

У Заходняй Беларусі памешчыкі захавалі аж да 1939 года феадальна-прыгонніцкія адносіны ў форме адпрацовак. У Гродненскім павеце, напрыклад, колькасць дзён, адпрацаваных адным селянінам у год на памешчыка, даходзіла да 109. Падатковая палітыка польскіх каланізатараў усім сваім цяжарам клалася на бяднейшыя слаі насельніцтва.

Эканамічны гнёт умацняўся палітычным гнётам. Беларускае насельніцтва было пазбаўлена элементарных палітычных правоў, насільна апалячвалася. Беларускае школы былі закрыты, пераважаючая большасць насельніцтва Гродненшчыны была непісьменнай. Выданне кніг і газет на беларускай мове забаранялася. Рэакцыйныя польскія ўлады хацелі ператварыць свабодалюбівае беларускае народ у сваіх пакорных рабоў. Жорсткім каланіяльным рэжымам яны імкнуліся зламаць волю беларускага народа к барацьбе за сваё вызваленне, за ажыццяўленне сваёй спрадвечнай мары аб аб'яднанні беларускіх зямель, аб уз'яднанні беларускага народа ў адзінай Беларускай дзяржаве.

З поўным тэкстам дакумента можна
азнаёміцца ў бібліятэцы